

Ha Gyöngyösi idézett helyét vizsgáljuk, azonnal észre kell vennünk, hogy *príbék* nála is egyszerűen csak szökevényt jelent, mint a XVI—XVII. század történetíróinál általában *príbéknek* nevezték azt, ki a pogány vagy keresztény félt elhagyva, a másik pártra állott.¹ A ráczok, oláhok s a délvidék többi lakói nagyon könnyen vállalták e szerepet. Ma renegátnak mondanák az ilyen a mai románok. S e helyen eszünkbe ötlük a költő kérdéses helyének egyedül igaz értelme:

Príbék személyek is elhagyván rendünket,
Gyözi a nagy erő fáradt seregünket.

Ezek a *személyek*, kik a veszedelemben forgó erdélyi serget hűtlenül elhagyták, a havasali vajda zsoldos katonái voltak, mint ez Szalárdinál s más egykorú történetírónál világosan kitűnik. Ámde Kiss Ernő a Gyöngyösi „eredeti kéziratából“ idézi a *príbék személyeket* a Nyelvőrben. Ugy vélem, ha a figyelmes közlő szemei nem csalnak, akkor az alvó Homerostól kell fölebbezzünk. A gondatlan másolat nem igazolhatja a léha, üres tartalmat.

Kanyaró F.

A debreczeni grammatika szerzőiről. A kolozsvári unitárius főiskolai könyvtár könyvei közt az 1795-ben kiadott debreczeni *Magyar Grammatika* táblájának belső felén a kiadók kézirati ajánlása áll e szavakkal: „*T. s. Nagy Érdemü Szatmári Pap Mihály Prof. Urnak. Görög és Kerekes.*“ (Könyvtári jegye a könyvnek: Y. VII. 4.)

Alább Szatmári Pap M. kolozsvári ref. professor kezével: „Egyik Auctora volt ezen Grammatikának már néhai Debreczeni Püspök T. T. Hunyadi Ferencz Úr, ki megholt S.-Patakon 7-a Julii 1795. az examenben kolikában. Lásd a *K. Archivarius* elein.“

Kazinezy Ferencz „*Magyar régiségek és ritkaságok*“ (Pest, 1808.) I. kt. „utóírásának“ 30—31. lapján nem említi a titkos szerzők közt Hunyadi nevét. Ő csak Domokos Lajost, Szikszay Györgyöt s „mostani Superintendens Benedek Mihály urat“ sorolja fel, mint a grammatica dolgozóit. A redactortól vett értesülése szerint Domokos társainak tudta nélkül küldte sajtó alá a toldozva-foldozva készült munkát, tetszése szerint változtatván azon. A Szatmári P. M. följegyzése tehát hozzájárul az eredet kérdésének tisztázásához.

K. F.

Bírálati jelentés

a Kovács Sámuel-féle ballada-pályázatról.

Az Erdélyi Muzeum-Egylet bölcsélet-, nyelv- és történettudományi szakosztályának ig. választmánya részéről f. é. jun. 3-án 98. sz.

¹ Vesd össze Esterházy Miklós nádor levelével, mit a budai basának írt:

„A lator *príbékek*, kik innét négygyé vágás, fővétel és kerék vagy akasztófa elől szöktek be s a hitnek kedvejért.“ (A török várakba.) *Történelmi Tár.* 1899. 569.

a megbízatást vettünk a Kovács Sámuel-féle ballada-pályázatra beérkezett költemény megbírálására.

A költemény címe: *Mátyás unokája*. Jellegje: Krapina, 1505. márcz. 17.

A mű bizonyos írói gyakorlottságra vall s ha szerzője fiatal ember, remélni lehet, hogy idővel sikereket ér el e téren. De ez a munkája még nem méltó arra, hogy versenytárs nélkül, koszorút, teljes dicsőretet nyerjen.

A költőnek joga van ugyan, hogy a hagyomány alapjára álljon s a hagyománynak a történeti tudattal szemben is érvényt szerezzen. De itt nem hagyományról van szó, hanem olyan pletykaszerű följegyzésről, a mely a krónika lapjai közé temetkezve, soha közhitbe át nem ment s a történeti tényekkel szemben egészen elmosódik.

S épen azért, mert e hagyomány a nagy olvasó közönség előtt teljesen ismeretlen, a magyarázatul szolgáló latin indézet pedig érthetetlen: a szerző töredékes, szaggatott előadása olyan homályba burkolja az eseményt, hogy az olvasó nem fogná megérteni. Itt a költőt félrevezette a balladai homály theoriája. A ballada nem azért szokott homályos lenni, mert költője mesterségesen homályossá akarta tenni. Hanem az eredeti népballadának valami megtörtént tragikus, vagy legalább is szomorú esemény szolgál alapul. A költő maga is nagyon meg van hatva s ez az erős megindultság teszi előadását szüksézává, röviddé, szaggatottá. A közönség ismeri a történetet. A hiányzó mozzanatokot kipótolja saját eleven tudatából. Előtte világos minden. Csak később, mikor szájról-szájra járva, új nemzedék ajkán csendül meg, a mely a való eseményt nem ismeri, vagy más vidékre vándorol, tűnnek fel a hézagok, keletkezik a homály. A műballada költője hát csak olyan történeti események feldolgozásánál követheti ezt a hézagos, homályba burkolozó eljárást, melyek mindenki előtt ismeretesek, mint pl. Arany *V. László*-ban. Máskor a homályosság csak bizonyos ködösségben áll, nem sötétségben.

Aztán a kezünk közt levő ballada nem is annyira ballada, mint inkább balladás modorú, mélabús kép. Fejlődő esekeménye, igazi tragikuma nincs. Nyelve és verselése különben művészi törekvésekről tanuskodik.

Mindezek alapján szerzőjétől nem vonjuk meg biztató, buzdító szavunkat, de munkáját jutalomra érdemesnek nem tartjuk.

Kolozsvár, 1902. június 28.

Dr. Csengeri János.

Dr. Versényi György.

Éjszaki Károly.